

DE GRIJZE STEEN

Inleiding

Na zo'n drie jaar kapactiviteiten op de Grijze Steen is het hoog tijd geworden om de achtergronden hiervan eens duidelijk op papier te zetten.

Het behoud van de Grijze Steen als overgangsgebied van heide naar beekdal staat daarbij centraal. Het weggefallen gebruik door de mens vóór de jaren vijftig zorgde voor het in stand houden van de heide. Na een tijd van verwaarlozing zien wij het als een dankbare taak voor de vogelwerkgroep om de beheerswerkzaamheden met hetzelfde effect als het oorspronkelijke gebruik, op ons te nemen.

De ± 20 ha grote heideveldjes zijn eigendom van de gemeente Hoogeloon c.a. en maken deel uit van het dal van de Groote Beerse wat tot het jaar 2000 in erfpacht is bij de Stichting het Noord Brabants Landschap.

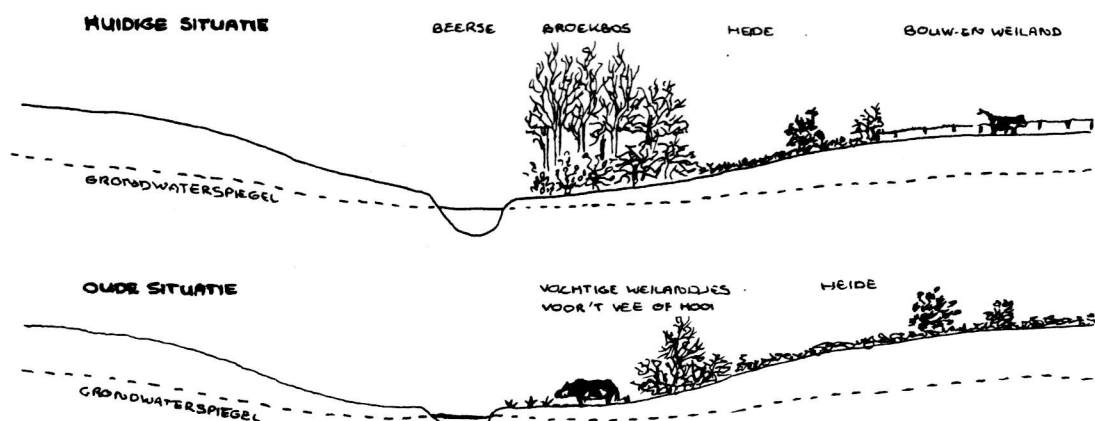
Dat het beslist de moeite is om je in te zetten voor zo'n klein heideterreintje zal duidelijk worden door dit artikel, waarin de waarden van dit terreintje op verschillende gebieden, besproken zullen worden.

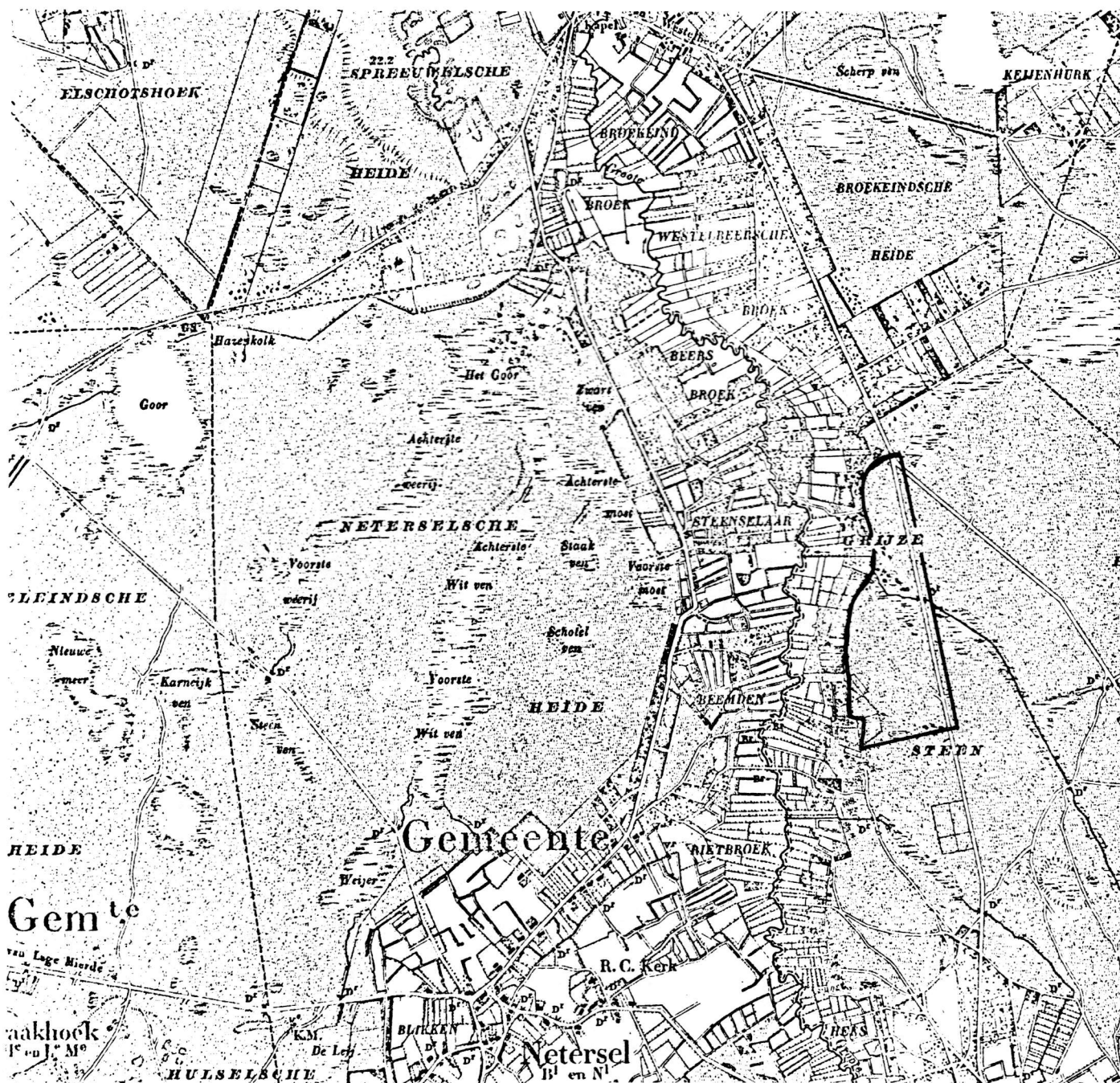
Landschapsontwikkeling

Het heidegebiedje de Grijze Steen was oorspronkelijk slechts een fragment van het uitgestrekte overgangsgebied van de arme heide naar het voedselrijkere beekdal van de Groote Beerse. In het gebied van Casteren-Netersel tot aan Westelbeers stroomde de Groote Beerse in feite tussen twee grote heidevelden door: de Neterselse heide aan de westkant en de Landschotse heide aan de oostkant. Op bijgevoegde kaart (1898) is duidelijk te zien dat de Grijze Steen de westrand van de Landschotse heide vormde. De ligging op de beekdalhelling zorgde ervoor dat het gebied tamelijk vochtig was: enerzijds stagneert het water hier door oude beekafzettingen (meestal slecht waterdoorlatend) en anderzijds zorgde de lagere ligging voor een hogere grondwaterstand. Omdat het gebied juist buiten de overstromingsgrens van de Beerse lag was het er bovendien nauwelijks voedselrijker dan in de hoger gelegen heidegebieden.

Ondertussen zijn de twee heidegebiedjes van de Grijze Steen de laatste restanten van de hiervoor beschreven overgangsgebieden.

Van de Landschotse heide (1000 ha) is slechts 220 ha gespaard gebleven! Het overige gedeelte is ontgonnen, bebost of vanzelf dichtgegroeid. Tussen de restanten van de Landschotse heide en de Grijze Steen ligt trouwens een paar kilometer landbouwgebied. In tegenstelling tot de relatie met de Landschotse heide is de relatie met het beekdal niet verbroken: er zijn nog mooie overgangen naar broekbos en het aangrenzend Beersedal is nog vrij kleinschalig. De Grijze Steen zou je dus kunnen zien als een geamputeerd stukje Landschotse heide, maar tegelijkertijd ook als vitaal onderdeel van het huidige Beersedal.

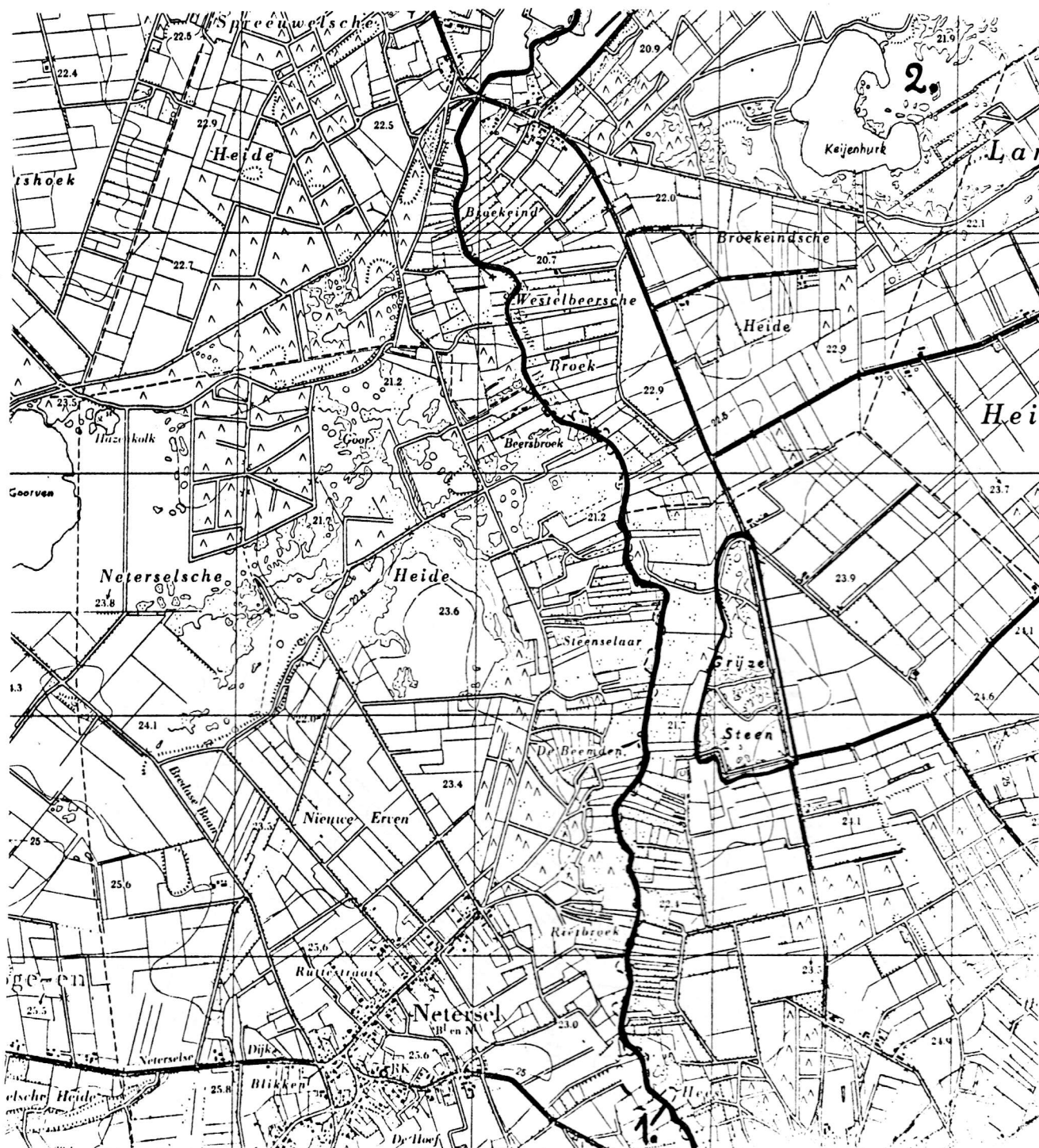

schaal 1:25.000

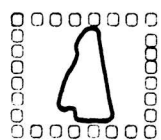
Als we deze kaart vergelijken met die van 1963 zien we dat er in die tijd nog zeer veel heide was, en natuurlijk ook veel vennen. Opvallend zijn ook de zeer kleine hooilandjes en broekbosjes langs de Grootse Beerse. Slechts een zeer klein gedeelte van de toen aanwezige heide is over gebleven!

Fragment topografisch kaartblad (51C) 1963

schaal 1:25.000

Verklaring:

= De Grijze Steen

1. = de Grootte Beerse

2. = de Landschotse Heide

Invloeden van de mens

Het was een gebied intensief in gebruik bij de mens. Hij haalde er o.a. zijn heiplaggen voor de stal, zijn hooi en gras van de schraallanden en hout voor de mutserd. Z'n biën verzamelde er 's zomers honing en wanneer het weer 't enigszins toeliet dan waren de schapen er overdag grazend bezig.

Deze variatie in gebruik was mogelijk dankzij de verschillen in vochtigheid van de ondergrond. Op de kaart van 1898 kunnen we aan de hand van de parcelering al zien hoe de mogelijkheden van vochtigheid zijn benut. Langs de beek zien we vooral hooilanden en broekbossen en hogerop, de heide. De hei kunnen we dan nog onderscheiden in hoge en lage hei.

De hoge hei was vooral voor z'n schapen want de dophei die op de lage hei groeide lieten deze met rust. De lage hei leverde wel een heivlag op met meer humes en deze werden naar huis gehaald nadat ze waren afgevlagd. In het bovenstaande zien we dat door dit gebruik ook veel materiaal werd onttrokken aan de grond.

De mens pierde de zaak als het ware uit. Nog steeds met beleid en strak gereglementeerd. Zo ontstonden vele variaties in vegetatie ontwikkelingen en deze laatste moeten we vooral zoeken op de lage afgeplagde gedeelten want steeds werd er ergens anders geplagd. Het massaal voorkomen van Witte en Bruine snavelbies, Beenbreek, Zonnedauw, Moeraswolfsklauw, Klokjesgentiaan, Blauwe zegge en Veenbies was normaal.

Door het wegvallen van de menselijke beheersactiviteiten door de komst van kunstmest, steenkool en aardgas viel ook de variatie in vegetatie weg door het overheersen van soorten als Dopheide en Pijpe-strootje. Een later stadium is de opkomst van houtopslag bestaande uit grove den, berk, zomereik, en vuilboom.

Huidige situatie

Door het wegvallen van het gebruik door de mens van het gebied, vanaf de vijftiger jaren, zien we een toename van boomopslag en het verdwijnen van planten die in open vegetaties voorkomen. Deze laatste kwamen vooral op de afgeplagde stukken voor. Dus door het verdwijnen van de goede milieus voor die planten ten gevolge van het weggefallen gebruik (lees hier beheer) is de vegetatie veel soorten armer geworden.

Wanneer we op de hei kwamen voordat wij als V.W.G. er ingegrepen hadden zagen we dan ook een sterk vergraste hei en verdwijnende hei ten gevolge van lichtgebrek veroorzaakt door grotere bomen.

Aan de vergrassing zal voorlopig nog weinig te doen zijn omdat men de juiste redenen hiervan nog onderzoekt. Wel kunnen we door het verwijderen van opslag de hei weer een kans geven en wanneer we zo ver zouden kunnen gaan om meer humes af te voeren en zodoende de heide te verschrallen, dan zou dit een goede zaak zijn want door een verrijking met humes neemt de vergrassing wel gemakkelijker toe.

Toch blijkt dat er momenteel nog een aantal interessante planten in dit gebied voorkomen, zoals: Blauwe zegge, Veenpluis, Witte- en Bruine snavelbies, Kleine- en Ronde zonnedaau, Veelstengelige waterbies, Klokjesgentiaan, Veenbies en Stekelbrem.

Soorten die karakteristiek zijn voor de vochtige heide. Bij een te grote overschaduwning zouden deze soorten van het terrein verdwijnen. Dat het potentieel van het heideterrein nog groter is, blijkt uit het feit dat een aantal van deze soorten zich op nieuwe afgeplagde stukken al zeer snel vestigt.

De situatie voor typische vochtige heideplanten was aan het eind van de zeventiger jaren verre van rooskleurig. Grote delen van het terrein werden overschaduwed door vele grote berken en een nog groter

aantal jonge boompjes: het resultaat van het niet meer gebruiken van de heide door de mens.

Op zoek naar mogelijkheden zich daadwerkelijk (fysiek) in te zetten voor het behoud van typisch Kempische landschaps elementen, legde de vogelwerkgroep contact met Brabants Landschap.

Hierbij werd afgesproken dat beheerswerkzaamheden op de Grijze Steen voortaan door de vogelwerkgroep gedaan zullen worden. De noodzaak van die werkzaamheden ligt voor de hand en de eerste aanzet is zeker verwijderen van het overtollige houtgewas om de oorspronkelijke situatie zo veel mogelijk te herstellen.

Het herstel en behoud van zo'n uniek heideterreintje, geeft nieuwe kansen aan de hiervoor typerende flora en fauna, en het is alleen maar toe te juigen dat de vogelwerkgroep hierbij een groot aantal vingers in de pap heeft. (na de kapactie!?)

Wim Jacobs, Marco Bakermans en Jacques van Kessel.

Tekeningen: Anita Bakermans.

